

שפטור מכסוי, או בדם החיה שיצא ממנה בעודה חיה ולא בשעת שחיטה⁽²⁹⁾, שאינו חייב כסוי — רואין אותו, את דם הבהמה או החיה, כאילו הוא מים, ומשערים אם היה ניכר מראית הדם בשיעור מים שכזה.

רבי יהודה אומר: מין במינו אינו בטל! (30) הילכך אין דם מבטל דם! ואפילו התערבה טיפת דם החייב בכסוי בתוך הרבה דם שאינו חייב בכסוי — חייב כל הדם המעורב בכסוי.

ד. דם הניתז למרחוק, ודם שעל הסכין של

הדם במים, וחייב לכסות! אך אם נשתנה מראהו כתוצאה מעירובו במים, ולא ניכר מראה הדם, בטל הדם במים ופטור מלכסות.

ב. ואם נתערב הדם ביין, שצבעו אדום כמו צבע הדם, ואין ניכר בו מראה הדם — רואין אותו, את היין, כאילו הוא מים! שאם כמות היין היא במדה כזאת שאילו היה אותו יין מים עדיין היה ניכר בתערובת מראה דם — חייב לכסות את התערובת הזו⁽²⁸⁾.

ג. נתערב הדם שחייב בכסוי בדם הבהמה,

ובפתחי תשובה [ס"ק ה] הביא שבתפארת למשה כתב שרן באופן נתערב דם חיה ועוף בדם חיה ועוף שכבר התכסו והתגלו, או שהתכסה חלקם, האם נפטר מכסוי כדין הדם שהתערבו בו, או שאין הדם הראשון מבטלו, כיון שכל הדם הוא מין שחייב בכסוי אלא שנפטר פעם אחת.

30. רש"י פירש שטעמו משום שמין במינו לא בטל, וראה בזבחים [עח א] שרבי יהודה דרש מקרא שאין החילוק בדין בין החפצים גורם שיבטלו זה את זה, אלא רק חילוק המינים, וביאר הר"ן בנדרים [נב א] שביטול הוא איבוד שמו של המיעוט שנקרא עליו שם המין של הרוב המבטל, אך במין אחד אינו מחלישו ומבטלו אלא מחזקו, [וחכמים נחלקו וסברו שהחילוק הדין בין הרוב למיעוט גורם שהרוב יבטל את המיעוט].

ובפמ"ג [משב"ז ה, יא] כתב כי בדם חיה על בהמה לכולי עלמא מין במינו אינו חוצץ, אך בפלתי [ס"ס כח] כתב שדם בהמה חוצץ בפני דם עוף, כי אינם שוים בכמותם ואיכותם, [וביאר בכך את דעת הב"ח שעוף ע"ג בהמה פטור] ולדבריו צריך לומר שחלוק דין מין במינו לענין

כבר התבטל בשעה שהיה ראוי לכסוי, ואפילו אם אין בדם הראשון שיעור לבטל ממנו מראית דם, כיון שהיה עליו שם היתר בשעת התערובת, ולכן מברכים על כיסויו, אך אם התנבלה בתחילת השחיטה אינו מברך אלא אם היה בדם הראשון שיעור שאילו היה מים לא היה מראית דם.

28. כתב הש"ך [ס"ק יח] כי כשם שאם נפל למים, אף שבתחילה הוא בטל ונדחה, כיון שבסוף התרבה ונהפך מראיתו לדם, חוזר וניעור, ואין דיחוי אצל מצוות, נראה שהוא הדין בנפל לדם בהמה או יין יהיה חוזר ונעור, וכבר תמה הפמ"ג מה החידוש באופן זה, [ופשיטא שבשני האופנים אינו מברך מספק אם יש דיחוי במצוות].

29. רש"י והר"ן והרע"ב ביארו שהכוונה לדם הקזה של חיה, שאין חיוב כסוי אלא על דם הנפש, ואילו הרמב"ם בפיה"מ ביאר שהכוונה לדם חיה טמאה. והרש"ש כתב שהכוונה לדם שבא מחיה ועוף בחיותן, דהיינו מדם מכה או הקזה, והוא מבטל את הדם שבא מחיה "שחוטתה".

השחיטה חייב לכסות⁽³¹⁾.

ואם נתערב הדם ביין — רואין אותו, את היין, כאילו הוא מים.

ואם נתערב דם הקרבן בדם בהמה חולין, או בדם החיה שאינה קריבה על המזבח — רואין אותו, את דם הבהמה או החיה, כאילו הוא מים!

רבי יהודה אומר: בתערובת של דם קרבן בדם חולין, הרי גם אם דם הקרבן הוא מועט ביותר, הוא אינו מתבטל. לפי שאין דם מבטל דם, והדם המעורב כשר לזריקה.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: לא שנו במשנה במסכת זבחים שתערובת של מים ודם כשרה לזריקה אפילו אם הרוב הוא מים [כל עוד יש בתערובת מראית דם], אלא באופן שנפלו מים לתוך דם, שאז כל טפה וטפה מהמים שנופלת לתוך הדם מתבטלת

גמרא:

תנן התם במסכת זבחים [עג ב]: דם של קרבן העומד להיזרק על המזבח שנתערב במים — אם יש בו בדם המעורב במים מראית דם, הרי הוא כשר לזריקה.

למטה הוא חלק ממעשה המצוה ודי שיהא ראוי לבילה, או שהוא תנאי במעשה הכיסוי למעלה, ואם לא יגררנו למטה לא תתקיים גם מצוותו שלמעלה.

ובלחם משנה [הי"ד] כתב שהרמב"ם והטור ועוד ראשונים סברו שהברייתא לעיל — ששוחט חיה ועליה בהמה פטור מכיסוי — חולקת על משנתנו, כי במשנתנו משמע שיכול לגרר ולכסות. אך הש"ך [ס"ק כח] כתב שיתכן לחלק כי דם בהמה וחיה מתערבין ואינו יכול לגרור.

והביא בשם ספר המאורות בסוגיין שדם הסכין ודם הניתז מכסן במקומן ואינו צריך לגרור, ואף שאמרו לעיל שגורר ומכסה, כיון שמסקינן שם שהמחוסר שפכה גרירה וכיסוי פטור, בהכרח שבמשנתנו הכוונה שיכסה במקומו.

חציצה שתלוי בכמות ואיכות, מדין מין במינו לענין ביטול שתלוי במראה, שהרי רבי יהודה אומר שדם בהמה לא מבטל דם חיה ועוף.

וראה בפיה"מ להרמב"ם [זבחים ח ה] שרבי יהודה דקדק לומר שדם אינו "מבטל" דם, כי לא הכשיר אלא באופן שנפל הפסול לכשר, אך גם הוא מודה שדם כשר בטל בדם פסול כשנפל לתוכו, אך בתוס' [שם עז ב ד"ה רואין] ובריטב"א בסוגיין מוכח כי לדעת רבי יהודה גם דם כשר שנפל לפסול אינו בטל.

31. לעיל [פג ב] אמרו שגורר את הדם ומכסה, וביאר הרא"ה [בבב"ק הבית] דהיינו דוקא בדם הסכין שסופו לגלותו ואם יכסה על גביו לא נחשב כיסוי, ואילו הרשב"א נקט שגם דם הניתז טעון גרירה כי לא נתן עפר מלמטה, ובזה נחלק עמו הרא"ה אם די בכך שהוא ראוי לבילה, וכבר ביארנו שם שנחלקו אם הכיסוי

פעם אחת מהקרבה, כשלא היתה מראית דם במים, שוב אינן ראויות לזריקה לעולם⁽³³⁾.

אמר רב פפא: ולענין מצות כסוי הדם – אינו כן! אלא, אפילו נפל דם החייב בכסוי לתוך מים לא אמרינן שראשון ראשון בטל. אלא הטיפות הראשונות, שנפלו תחילה למים ונתבטלו, חוזרות וניעורות לאחר שיצטרף אליהם הדם הנוסף וביחד יתנו מראית דם במים, ומעתה הן חייבות בכסוי. לפי שאין דיחוי אצל מצות! שרק בקדשים אמרינן כיון שנדחו פעם אחת נידחו עולמית⁽³⁴⁾.

בדם⁽³²⁾. ולכן, כל עוד לא נתרבו המים עד שיתבטל מראית הדם מהתערובת כשר הוא לזריקה. אבל, אם נפל דם לתוך מים [ולא היתה נפילת הדם אל המים בבת אחת אלא בקילוח דק], אמרינן – ראשון ראשון בטל! שכל טיפה וטיפה מהטיפות הראשונות, מיד כשהיא נופלת למים, לפני שהיה בה שיעור כדי ליתן מראית דם במים, הרי היא מתבטלת ברוב המים. ולכן גם כאשר מצטרפות אליה לאחר מכן הטיפות האחרונות, שביחד עם הראשונות הן נותנות מראית דם במים, אין הטיפות הראשונות חוזרות וניעורות כדי להצטרף לאחרונות להיות כשרות לזריקה. שכיון שכבר נדחו

יחד, כיון שהמיעוט בטל ממציאיותו ונחשב כמי שאינו, וכתב שלפי זה נמצא שרק ביטול לח בלח שייך שיהא חוזר וניעור משום שמציאותו ניכרת, אך ביבש ביבש כיון שבטל האיסור והותר, אינו שב לאיסורו. ולפיכך אין מסוגיין ראייה לחלק בין איסורים לקדשים, שהרי לענין כיסוי ודאי צריך ביטול של לח בלח, כי אם לא בטל ממציאיותו הרי יש לפנינו דם שטעון כיסוי, ולכן כשהתרבה חוזר וניעור, אך בקדשים די בביטול של יבש ביבש כדי לדון על כל חלק בדם שאינו דם זריקה, ולא יהא חוזר וניעור, ולכן הוצרכו תוס' להוכיח שגם בביטול חוזר וניעור.

34. הפרי חדש והגרעק"א [בסעי' יב] כתבו שדם הנשפך למים יכסנו בלא ברכה, כיון שהאיבעיא אם יש דיחוי במצוות לא איפשטא [בסוכה ובע"ז, וכנ"ל] והעיר הגרי"ש אלישיב [ב"הערות" סוכה לג א] שהרי בידו לשחוט עוד עוף אחר ולהוסיף דם כדי שיוכל לקיים את המצוה, ואינו דחוי, [ורק בכסהו הרוח אינו נחשב "בידו" כי אין מצוה לגלותו בעת שהוא

32. רש"י פירש שכל טיפת מים שנפלה בטלה, ולכאורה תמוה למה הוצרך לכל, והרי העיקר שהדם לא בטל, והוא כשר לזריקה, ויתכן שבא ליישב את קושית תוס' בזבחים [עז ב ד"ה בדם] איך יזרוק מתערובת דם ומים והרי נמצא מקריב חולין לעזרה, ולשם כך צריך שיהא ביטול במים ויקרא עליהם שם דם קדשים.

33. תוס' [ד"ה ראשון] הקשו מכמה מקומות שמוכה בהם שאם הוסיף עד שאין רוב כנגדו, הראשון חוזר וניעור, ומשום כך כתבו לחלק בין קדשים שכיון שבטל אין חוזר וניעור, ואילו בשאר איסוריין אפילו אם יש דיחוי נשאר איסור דרבנן. ותמה הגרעק"א שהרי מתוך סוגיין מוכח שאינו תלוי בביטול אלא בדיחוי שהרי גם הדם קמא קמא בטל ובכל זאת אם אין דיחוי חוזר וניעור, ובהכרח שבקדשים אינו חוזר משום דיחוי.

ובקובץ שיעורים הביא שהכסף משנה [אבות הטומאות א] חילק בין ביטול יבש ביבש ששייך רק כשהנידון על כל חתיכה בפני עצמה, לביטול לח בלח ששייך גם כשהנידון על הכל

הרי כבר תנינא דין זה במשנתנו!?

ומתרצינן: "מכשירין" איצטריכא ליה להשמיענו, שאף לענין הכשר תלוי הכל במראית הדם. שלא מצינו דין זה במשנה.

ומקשינן: "מכשירין" נמי אין צורך להשמיענו, שהרי אפילו אם אין בו מראה אדמומית הרי הוא מכשיר את האכל לקבלת טומאה. דאי דם הוא התערובת הזו אכשורי מכשר, ואי מיא הוא נמי אכשורי מכשרי, שגם מים בכחם להכשיר את האכל? (35)

ומתרצינן: לא צריכא אלא באופן שתמדו. והיינו, שעירב את הדם בכמי גשמים שאינם מכשירים את האוכל. לפי שהמים [וכל המשקין] אין בכחם להכשיר אלא אם קודם לכן הוענקה להם חשיבות בכך שהיתה דעתו של אדם להשתמש במים אלו לצורך כל שהוא. ומי גשמים, שלא גילה אדם צורך בהם, אינם מכשירים. וכשנתערבו בדם [שהיה צורך בו לאדם] הרי הדם בלבד בכחו להכשיר, ולכן דוקא כשיש מראה אדמיות בתערובת של מי הגשמים הרי הדם שבתערובת מכשיר את האוכל (36).

ומקשינן: מי גשמים הללו נמי מכשירים

אמר רב יהודה אמר שמואל: דם קדשים שמעורב במים הרי כל זמן שיש בתערובת מראה אדמומית — מכפרין. שהתערובת כשרה לזריקה על המזבח ולכפר. ומכשירין, שאם היה דם חולין מעורב במים הרי הוא מכשיר את האכל לקבלת טומאה. [שהדין הוא שכל דבר מאכל אינו מקבל טומאה אלא אם הוכשר לפני כן לקבלת טומאה. והכשרתו הוא על ידי הרטבתו של האוכל פעם אחת במים או שאר משקין, שמאז הוא "מוכשר" לקבל טומאה. ואפילו אם לאחר מכן נתנגבו ממנו המים].

[ולקמן מקשה הגמ' למה צריך מראית דם במים לענין הכשר לקבלת טומאה והרי אפילו מים כשלעצמן מכשירין?].

וחייבין בכסוי, כל זמן שיש מראה אדמומית.

והוינן בה: מאי קמשמע לן רבי יהודה?

אם רצונו להשמיענו שבזריקתו "מכפרין", הרי כבר תנינא לה במשנה בזבחים שכל זמן שיש מראית דם כשר לזריקה.

ואם רצונו להשמיענו שהם "חייבין בכסוי",

להכשיר, וזה גופא מתרצינן לגבי מחשבה וכפרש"י [ד"ה תמדו].

36. משמע בסוגיין שדם אינו בטל ברוב לענין הכשר אלא רק כשבתלה מראיתו, והקשה החזו"א [מכשירין טו] שהרי בתוספתא [הובאה בר"ש פ"ב מ"ג] שנינו כי יין חלב ודבש שנפלו לציר הולכים לפי הרוב, ולמה דם שהתערב מכשיר. וחילק, שדם אינו נחשב משקה מצד עצמו. אלא שרשמא אחשביה, ולפיכך די

מכוסה, אבל במים אינו מכוסה וצריך לפעול שיוכל לקיים את המצוה].

35. בזרע אברהם [סי' מא] הקשה מכאן על דעת הרשב"ם [ב"ב צו א] שרק מים טעונים מחשבה להכשר, אך שאר משקין אין צריכין מחשבה, ולדבריו מאי מקשינן, והרי יש נפקא מינה אם נחשב דם או מים לגבי מחשבה.

אולם בפשטות כוונת הגמרא שאם חשב בשניהם, אין נפקא מינה, כי שניהם ראויים

אדמומית, הרי אפילו לענין הכשר לא יועילו. לפי שאינם לא דם ולא מים.]⁽³⁷⁾

רב ירמיה מדפתי אמר: האוכל מן הצללתא דדמא הרי הוא **ענוש כרת** ככל אוכל דם. **והוא — דאיכא כזית** של דם ממש שמעורב בתוך הצללתא דדמא [ואפילו אם יש מראה אדמומית בצללתא דדמא אין חייבים עליה בפני עצמה כרת. שחיוב כרת אינו אלא בדם ממש].

במתניתא תנא: צללתא דדמא של דם מן המת **מטמאים באהל**, כל זמן שיש בו מראה אדמומית. **והוא — דאיכא רביעית** של דם ממש מעורב בה, שזהו שיעור הדם המטמא באהל [שגם לענין טומאת אהל אין הצללתא דדמא בעצמה מטמאה אלא דם ממש].

תנן התם [בתוספתא]: **כל משקה היוצא מהמת, כגון דמעת עינו, וחלב אשה —**

הם בעצמם. שהרי **כיון דשקיל ורמי**, שלקחם ונתנם לתוך הכלי שנמצא בו הדם — **אחשבינחו!** נעשו חשובים בכך, ושוב תיקשי למה צריך שיהא מראה אדמומית דם במים!?

ומתצינן: **לא צריכא**, אלא **שנתמדו מאליהן!** שמי הגשמים נתערבו מעצמן עם הדם, שלא עשה בהם אדם שום שימוש כדי שיהיו חשובים.

רבי אסי מנהרביל אומר: הא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכל שיש בו מראה אדמומית דינו כדם לא מיירי בדם מעורב במים, אלא **בצללתא דדמא!** במים שנפרשים מהדם. שבשעה שהדם נקרש, נפרד ממנו חלקו הדליל, שהוא צלול כמים. ואותם מים, הנקראים צללתא דדמא, אם יש בהם מראה אדמומית, דינם כדם לענין כל הדינים דלעיל. [אך אם אין בהם מראה

נחשבים כדם לכפרה וזריקה, והיינו רק במים שהם בטלים לדם, אך שאר מי פירות — שבהם עסק הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין — נחשבים כתערובת ובהם הולכים אחר הרוב ולא אחר מראה.

37. **רש"י ותוס'** [ד"ה והוא] ביארו שיש כזית או רביעית דם גמור בתוך צללתא. ותמה הריטב"א שאם כן מה החידוש שחייב עליו. וביאר שמעורב בהרבה דם צלול ולבן עד שאין כזית דם אדום בכדי אכילת פרס, וקמשמע לן שכולו נחשב כדם אחד ואינו מתבטל כשאר איסורים ולכן חייב.

ובתוס' רא"ש כתב שהחידוש הוא שאע"פ שכולו דם אינו חייב כרת, עד שיהא שיעור בעיקרו של דם שממנו יוצאת הצללתא, וכשיש

במראית דם כדי שלא יתבטל, אבל שאר משקין כיון שבטלו אינם נחשבים כמשקין להכשיר.

עוד תמה החזו"א, שהרמב"ם לא הזכיר מהו דין דם שהתערב אלא לענין טומאת מת ונדה [במשכב ומושב ב' ו] אך לא ביאר דינו לגבי הכשר, ומדבריו [טומאת אוכלין טז ד] משמע שגם בדם הולכין אחר הרוב, והניח בקושיא. וראה תוספתא טהרות [ה א] ששנינו "דם טמא שנתערב בדם טהור וכו'" ומשמע שמראה דם הוא מדיני טומאת דם ולא מדין "משקה" שלו, ורק אחר שנקבע דינו כדם לענין טומאה, אחשביה רחמנא כמשקה להכשיר, ונמצא שרק דם מת ונדה מכשירין ולא שאר דמים, ולכן נקט הרמב"ם דין מראה רק בדמים אלו, [וראה חזו"א מקוואות תנינא י' ד].

ויתכן עוד לפרש כמבואר ברש"י שהמים

טהורין! (38) חוץ מדמו.

וכל מראה אדמומית שבו, כלומר, צללתא דדמא של דם המת, כל זמן שיש בהם מראה דם הרי הן מטמאין באהל.

והוינן בה: וכי משקה המת טהורין?

ורמינהו: תנן: משקה היוצא מאדם שהוא טבול יום – דינו כמשקין שנוגע בהן הטבול יום, וכדמפרש ואזיל.

א-פ9 ואלו ואלו, בין המשקין היוצאים ממנו ובין המשקין שנוגע בהן הטבול יום, אין מטמאין את האחרים. לפי שטבול יום אינו מטמא את הנוגע בו.

ושאר כל הטמאין, בין טמאין קלין ובין חמורין, הרי משקין היוצאין מהן דינם כמשקה הנוגע בהן.

ואלו ואלו, המשקין היוצאין מהן והמשקין הנוגעים בהם, הרי הם "תחלה", ראשון לטומאה, ומטמאין אחרים! שהמשקה שנגע בטומאה נעשה תמיד [מגזירת חכמים] ראשון לטומאה, ואפילו אם רק שני לטומאה נגע בו. [ומשקה שיצא משאר הטמאין אינו טמא בגלל נגיעתו בטמא, אלא גזרו בהם רבנן שיהיו ראשון לטומאה כדלקמן].

חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה! שישנם משקין היוצאים מאדם טמא שהן חמורים יותר, שהן אב הטומאה והן: הזוב, והרוק, ומי הרגלים של הזב.

ודייקנין: מאי "קלין" ומאי "חמורין" ששנינו במשנה זו?

מאי לאו "קלין" היינו שרין זוב [שגם בשרץ יש משקין היוצאין ממנו, כגון מי רגלים

בהן רביעית. וראה חזו"א מכשירין [א ט] שהוכיח שדינו כמשקה.

והגרעק"א כתב שחידושו הוא שחייב על כל כזית מהתערובת אם יש בה כזית אחד שניתן לאוכלו בכדי אכילת פרס [וראה רא"ש סוף הל' חלה].
ובתורת חיים הוכיח מדברי הרמב"ם שאפילו אם יש רק כזית או רביעית אחת בכל התערובת חייב כרת ומטמא.
38. תוס' [ד"ה כל] הקשו איך המשקין היוצאים מן המת טהורין, והרי ביציאתם הם נוגעים בו ומקבלים טומאה ממנו. ודרשינן בנדה [נה ב] שיש להם תורת משקה, ולכן העמידו באופן שיוצאים בשפופרת, שכל עוד הם בגוף המת אין עליהם שם משקין, וכשיוצאין ונחשבים משקה אינם נוגעים בו, ולפיכך אינם נטמאים. ובשאר טמאים גזרו אפילו כשיצאו בשפופרת אם יש

והר"ש [מכשירין ו ז] כתב שלא מסתבר שבאופן זה גזרו [בסיפא] על משקין היוצאים מן הזב, שהרי אין גוזרים בדבר שאינו שכיח. ולכן תירץ שמן התורה אינם חשובים משקה, והדרשא בנדה היא אסמכתא בעלמא, ואפילו אם נגעו במת לא גזרו רבנן אלא ברביעית. וראה רש"י פסחים [יו ב ד"ה אבל] שפחות מרביעית מקבלין טומאה ואין מטמאין. ותוס' [שם יד א] כתבו שמקבלין טומאה מדאורייתא אך אין מטמאין אלא מדרבנן. ועיין היטב בחזו"א [מכשירין ט, ב]. וראה משנה אחרונה [נדה י א] שדם המת פחות מרביעית אינו נחשב משקה, וכמבואר לעיל שאינו נחשב משקה מחמת עצמו, אלא רק משום דאחשביה רחמנא ברביעית כ"נפש" לטומאת מת, ועיין בתורת האשם [ה ב].

בעיקרו שיעור חייב על אכילת הצללתא בפני עצמה.

והגרעק"א כתב שחידושו הוא שחייב על כל כזית מהתערובת אם יש בה כזית אחד שניתן לאוכלו בכדי אכילת פרס [וראה רא"ש סוף הל' חלה].

ובתורת חיים הוכיח מדברי הרמב"ם שאפילו אם יש רק כזית או רביעית אחת בכל התערובת חייב כרת ומטמא.

38. תוס' [ד"ה כל] הקשו איך המשקין היוצאים מן המת טהורין, והרי ביציאתם הם נוגעים בו ומקבלים טומאה ממנו. ודרשינן בנדה [נה ב] שיש להם תורת משקה, ולכן העמידו באופן שיוצאים בשפופרת, שכל עוד הם בגוף המת אין עליהם שם משקין, וכשיוצאין ונחשבים משקה אינם נוגעים בו, ולפיכך אינם נטמאים. ובשאר טמאים גזרו אפילו כשיצאו בשפופרת אם יש